

Počitniško delo v Železarni Jesenice

V svojem otroštvu nikoli nisem občutil, da sem živel v revščini. Vedel sem sicer, da nekateri sosede živijo bolje kot mi, a temu nisem posvečal pozornosti. Mati, samohranilka z dvema fantoma, se je trmasto trudila, da bi naju zavarovala pred lakoto. Plača nekvalificirane delavke, zavijalke elektrod oziroma *pokarce*, ni zadoščala za hrano tričlanske družine. Izrabila je vsako priliko za dodaten zaslužek, midva z bratom pa sva ji pomagala po svojih močeh. Za prodajo sva v gozdu nabirala borovnice, maline in brusnice. Pri sosedah sva pomagala obirati sadje, predvsem češnje. Na tovorni postaji sva pod podestom pobirala razno sadje, ki so ga delavci po nepredvidnosti stresli med prelaganjem v tovrne vagone. Za nagrado pri pretovarjanju lubenic sva dobila nekaj počenih lubenic, ki so nama bile slaščica za nekaj nadaljnjih dni. Nabirala sva staro železo in uporabne surovine, ki sva jih prodajala na Odpad. Pri kamnoseku sva brusila nagrobne kamne in barvala napise. Naučila sva se utopiti goloba, ga očistiti in pripraviti pravo pojedino. Pomagala sva delavcem v Ribniku na Prešernovi cesti pri sortiranju žab in želv, zato sva smela nabirati želvja jajca. Ob Savi sva nabirala pobegle žabe in doma iz njih sama pripravila okusne žabje krake. Mama namreč ni prenesla miganja nasoljenih krakov. Bil sem tudi ministrant, v začetku iz verskega prepričanja, kasneje pa predvsem zaradi nekaj denarja, ki sem ga zaslužil z ministrantskim delom. V Železarni Jesenice sem začel delati pri svojih šestnajstih letih, 1. julija 1965 leta. To je bilo počitniško delo. Med počitnicami je zaradi dopustov primanjkovalo delavcev, zato je Železarna Jesenice sprejemala dijake in študente na začasno delo. Morali so biti starejši od 16 let, takšni so bili predpisi. Skozi vsa leta mojega študija na gimnaziji sem počitnice izkoristil za delo v železarni in z zaslužkom kril stroške nakupa knjig v novem šolskem letu. Tako sem služil na Javorniku v strugarni valjev, na gradbenem oddelku, v martinarni in v elektrojeklarni. Interes za počitniško delo v Železarni Jesenice je bil med dijaki velik, saj smo dodaten denar mnogi potrebovali. Na kadrovske oddelku smo se določenega dne zbrali že ob šesti uri zjutraj, da so nas kadroviki po kratkem ustnem razgovoru razporedili na delo po obratih. Seveda so bila boljša delovna mesta rezervirana za otroke vodstvenih delavcev, ker so rezervacije že prej naredili starši. Veze in poznanstva so dobro delovali. To je bilo v tistih časih normalno.

Sam sem brez zvez dobil slabo plačano delo v strugarni valjev na Javorniku. Da bi prihranil pri vozovnici za avtobus, mi je mama posodila denar za nakup navadnega

kolesa s tremi prestavami. Z dobljeno plačo sem ji lahko vrnil le dobro polovico posojila. Danes mi je jasno, da si s šibkim, majhnim in podhranjenim mladeničem niso mogli kaj dosti pomagati, zato so me uporabili predvsem za čiščenje delavnice, skladišč in zemljišča okoli zgradb. Pospravil sem jim vse, kar je verjetno že leta ležalo pozabljeno v kotih. Morda sem v svoji vnemi pretiraval s pridnostjo, tako da na koncu niso več vedeli, kaj naj bi jim še podelal. Nenadoma sem imel dovolj časa za ogledovanje proizvodnje v ostalih obratih na Javorniku in to sem tudi izkoristil. Železarna na Javorniku mi je postala dobra znanka. Še mnogo let sem iz vlaka ponosno opazoval rezultat svojega dela, skrbno zložene odvodke, *majzelne*, pred obratom. Tudi sam sem dolgo užival v vožnji s kolesom. Z njim sem leta kolesaril od Jesenic do Rateč in do Bohinja. V času študija sem se z njim prevažal po Ljubljani. Še danes ga imam, iz ljubezni in kot spomin, a čaka temeljitega popravila.

V letu 1966 sem bil na lastno željo dodeljen na gradbeni oddelek. Pričakoval sem, da bom med tesarji, a so me potrebovali pri zidarjih. Ostale skupine so bile še: barvarji, kleparji in mizarji. V zadnjem letu dni sem zrastel skoraj za 15 cm in postal sem tudi močnejši. Uporabili so me kot pomočnika za težja dela: mešanje malte in betona, prevoz s samokolnico, kopanje s krampom, delo s kompresorjem. Tudi zidal sem in pomagal pri postavitvi *šolenge*, opaža za beton. Narava dela je zahtevala, da smo delali po vsej tovarni, predvsem v jeseniškem delu. Zopet sem imel priložnost spoznati delo v različnih obratih. Na oddelku tehnične kontrole (OTK) smo dolgo preurejali kletne prostore. Spoznal sem, da je kontrola kvalitete zelo pomembna naloga in zahteva veliko znanja. Nenadoma sem sebe po končanem študiju videl zaposlenega na OTK. Znanje, ki sem ga pridobil med zidarji v mesec in pol dolgim počitniškem delu, sem kasneje še velikokrat uporabil za domačo prenovo in vzdrževanje.

Na aglomeraciji so ročno z vilami metali koks iz vagonov na tekoči trak. To je bilo še pred izgradnjo nove aglomeracije. Delo so opravljali v glavnem še ne šestnajstletni mladinci iz mladinske brigade ŽJ. Občasno, ko je prispelo na Jesenice veliko vagonov s koksom, so dobili delavci možnost, da so praznili vagone za denar. Za delo, ki je bilo dobro plačano, 100 dinarjev za eno zloženo tono, je bilo vedno veliko kandidatov, a informacijo so dobili le izbranci in je bilo težko priti zraven. Nekoč poleti mi je po naključju uspelo priti med izbrance za tri dni. Hkrati so na aglomeraciji lahko praznili devet vagonov. Običajno sta en vagon praznila dva delavca skupaj, silaki pa so praznili

sami in garali za dva. Prvi dan sva s sošolcem Ivanom Koželjem spraznila dva nizka vagona, to je 30 ton koksa. Drugi dan sva uspela sprazniti samo visoki vagon z 18 tonami koksa. Poletno sonce naju je žgalo, zato sva se slekla. Pot je lil po golih telesih in prah koksa se je lepil na kožo, da sva bila črna kot dimnikarja. Manjkalo nama je tekočine za pitje. Utrujenost mišic je rasla, nekaj zaradi vročine in samega dela, nekaj zaradi garanja prejšnjega dne. Pred očmi sem videl le kup koksa, ki se je počasi praznil. Vse bolj je postajal meglen, zabrisan. Proti koncu ga že nisem več videl, z vilami sem ga zajemal in metal s nagonsko trmo. Zamajal sem se in obležal na koksu pod vagonom. Zajela me je tema. Ko sem odprl oči, sem nad seboj zagledal Ivana. Nekaj me je spraševal, a mu zaradi bolečin nisem mogel odgovoriti. Pomagal mi je vstati. Za tisti dan je bilo moje delo končano. Ivan je samo še pometel vagon in me pospremil v garderobo. Tretji dan je bila sobota. Napovedana kompozicija ni pripeljala, zato smo z delom zaključili že ob deveti uri. Meni je bilo prav, čeprav se je to poznalo pri zaslužku. Tistega dne sem bil na koncu svojih zmogljivosti. 100 dinarjev za tono preloženega koksa je bil garaško zaslužen denar, premalo za vloženi napor.

Tretje leto sem delal v martinarni kot zalagalec peči. Delal sem mesec dni in pol. Star sem bil že 18 let, polnoleten in odgovoren za sebe. Delo je bilo dobro plačano, zato je bilo zanj veliko interesa. Fizično ni bilo naporno, a vročina je bila ubijalska. Skozi odprta vrata je peč sevala in prebijala z žarki skozi vso zaščitno obleko vse do kože. V sami srajci sem uspel vreči le eno lopato dodatkov za jeklo in moral sem steči proč od »pekla«. V zaščitni obleki smo z razdalje treh do petih metrov proč od raztaljenega železa metali dodatke v peč le okoli 10 minut, potem smo potrebovali vsaj 10 minut počitka, da smo se ohladili. Vzorec jekla za kontrolo smo jemali z razdalje približno treh metrov pri delno priprtih vratih peči in pri tem hiteli, kolikor je bilo mogoče. Nezaščiten obraz je v trenutku zardel. Potne srage so nas zalile po obrazu šele, ko je bilo vzorčenja konec. Morda je pot sproti izhlapel ali pa ni imel dovolj časa, da bi se izločil iz telesa. Vročina me je pri martinovkah močno zdelovala in včasih sem misli, da se bom zgrudil od onemoglosti. Veliko sem pil. Čaj in sifon sta bila vedno na razpolago v neomejenih količinah. Domov sem hodil izčrpan in veliko sem spal. Spanec me je močno mučil na nočni dnini, ker nisem bil vajen ponočevanja. Kriza je bila najhujša med eno in tretjo uro zjutraj. Hvaležen sem takratnim sodelavcem, ki so upoštevali mojo mladost in neizkušenost, ter opravili marsikatero zahtevno delo namesto mene, meni pa dodelili lažja dela ali me pustili počivati.

Za študij v Ljubljani sem potreboval več denarja, zato sem med počitnicami delal v železarni kar dva meseca in pol, skoraj do konca septembra 1968. Predavanja so se začela šele v začetku oktobra. Težko, a dobro plačano delo sem opravljal kot livar in zidar pri kokilah za vlivanje jekla iz elektropeči Lektromelt. Zanimivo je, da sem napredoval na delovnem mestu od začetnega zidarja 4 na mesto zidarja 2, kar sem štel kot priznanje. Ko sem odhajal, so me pregovarjali, naj ostanem in študiram izredno ob delu. Nisem se dal pregovoriti, za kar mi nikoli ni bilo žal. Svoje naloge zidarja in livarja sem opravljal samostojno, zanesljivo in enakovredno drugim delavcem. Kot maturant sem bil poln idej in prepričan v moč svojega znanja, zato sem predlagal delovodji in *majstru* celo nekaj izboljšav pri delu. Nikoli nisem poizvedoval, če je bila kaka moja ideja realizirana. S takratnimi sodelavci sem navezal tesne stike in jih nekajkrat v času študija tudi obiskal. Sodelavci so bili različnih narodnosti, iz raznih krajev Jugoslavije in različnih ver. Razlike nas niso razdvajale. Pestrost nas je bogatila, v nekem smislu povezovala. Pri delu smo bili enotni in pravi tovariši. Če je bilo jeklo zrelo za vlivanje 10 minut pred koncem dnine, smo začeli z vlivanjem in smo po potrebi podaljšali delo dokler ni prišla naslednja izmena. Menjali smo se na delovnem mestu brez slabe volje.

Po končanem študiju se nisem vrnil delat v Železarno Jesenice, a vseskozi sem jo nosil v sebi. Še danes sem zelo čustveno navezan nanjo in spremljam njen razvoj. Vesel sem njenih uspehov, čeprav jih dosega pod imenom Acroni.



Dodajanje primesi v Siemens-Martinovo peč leta 1971, hrani GMJ